# సత్యసాహిత్య విజ్ఞాన వేదిక

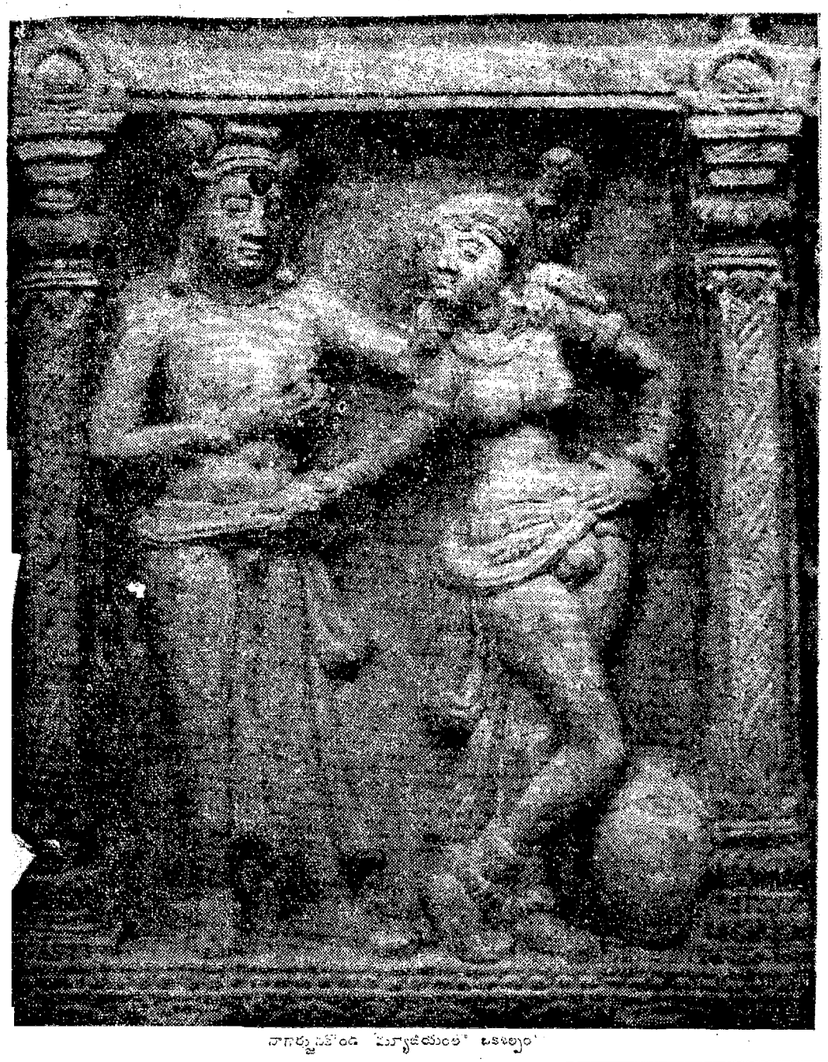

నాగార్జునకొండ 'మ్యూజియంలో' ఒకబుద్ధుడు

# బుద్ధదర్శనం: బుద్ధపూజనం

రచన: కళ్యాణ సింగ్

ఒకచెట్టు క్రింద పద్మాసనుడై కూర్చొని యున్న దివ్యతేజోరాశి బుద్ధమూర్తిని దర్శించి ద్రోణుడనే బ్రాహ్మణుడు అలౌకికానుభూతితో పరవశుడై ప్రశ్నించాడు: "మహాప్రభూ! మీరు దేవతలా?" "నేను దేవతనుకాను" అన్నాడు బుద్ధుడు. "మీరు గంధర్వులా లేక యక్షులా?" అని మళ్లీ ప్రశ్న. "నేను గంధర్వుడనూ కాను, యక్షుడనూ కాను." అని బుద్ధుని ప్రత్యుత్తరం. "అతే, మహాత్మా! మీరు మానవులా?" అని ద్రోణుడు తిరిగి ప్రశ్నించాడు. "నేను మానవుడనూ కాను" అని బుద్ధుడు బదులు చెప్పాడు.

బ్రాహ్మణుడు ఆశ్చర్యపోయాడు. "దేవ గంధర్వ యక్ష మానవులుగా జన్మించడానికి అనువైన భావాలను నేను నిర్మూలనం చేయుక పోతే ఆయా జన్మలను ఎత్తవలసి యేఉంటుంది. కాని నిర్మూలమైనపది మళ్లీ మొలకెత్తడానికి అవకాశంలేదుకదా! నిటలో ఉద్భవించిన వత్సల జటోపరితలాన్ని అధిగమించి నిటలో తడవకుండా ఉండేరీతిగా నేను ప్రపంచంలో పుట్టి ప్రపంచంలో పెరిగినా ప్రపంచానికి అతీతంగా ఉన్నాను. నన్ను నువ్వు బుద్ధునిగా తెలుసుకోవాలి" అని బుద్ధుడు వివరించి చెప్పాడు.

బుద్ధమూర్తిని మనోఫలకంమీద చిత్రించుకోవాలంటే ఆకర్ణాయతనేత్రాలు, ఆజానుబాహువులు, సువిశాలఫాలము, సుదీర్ఘకర్ణాలు —ఇత్యాదులను ఊహించుకొని భావించుకోంటే ప్రయోజనం ఉండదు.

## గుణవాచక విశేషాలు

అవయవాది వర్ణనలకు వెనుకంజవేయని పూర్వ పద్మాది పురాణాలు కూడా 'నమో బుద్ధాయశుద్ధాయ నమస్తే జ్ఞాన రూపిణే'—అని, 'నమోబుద్ధాయ శుద్ధాయ సుఖదాయనమః'—అని ఈ రీతిగా బుద్ధుని వర్ణించడానికి గుణవాచక విశేషాలను ఉపయోగించారు.

ఇవి, శౌర్యశ్రేష్ఠ అనుశోచంపుడురచించిన అమరకోశంలో బుద్ధుని పర్యాయ పదాలు ఈ విధంగా ఉన్నాయి:

"సర్వజ్ఞః సుగతో బుద్ధో
ధర్మరాజ స్తథాగతః
సమంతభద్రో భగవాన్
మారజిత్ పంచజిత్ పంచశక్తిధృక్ తథబలీ
త్రయధీశ్వరో వినాయకః
మునీంద్రః శ్రీఘనః శాస్తా మునిః
సర్వార్థసిద్ధః సమస్తమును తెలిసినవాడు.
సుగతుడు: మంచిజ్ఞానం కలవాడు. బుద్ధుడు: సమస్తమూ క్షణికంగా తలచే బుద్ధికలవాడు.
ధర్మరాజా: ఆచరించాడి ధర్మానికి రాజు. తథాగతుడు: పునరావృత్తి లేని మోక్షంపొందినవాడు. సమంతభద్రుడు: సంపూర్ణమైన నడవడి కలవాడు. భగవాన్: మహాత్మ్యం, ధైర్యం, కీర్తి, సంపద, జ్ఞానం, వైరాగ్యం అనే ఆరు గుణాలకు భగం అనిపేరు. ఆ ఆరుగుణాలు కలవాడు భగవానుడు. మారజిత్: మన్మథుని జయించినవాడు. పంచజిత్: పంచేంద్రియాలను జయించినవాడు. పంచశక్తిధృక్: పంచశక్తులను జయించినవాడు. త్రయధీశ్వరుడు: త్రిభువనాలను జయించినవాడు. వినాయకుడు: ప్రాణులకు హితబోధించేవాడు. మునీంద్రుడు: మునులకే శ్రేష్ఠుడు. శ్రీఘనుడు: యోగసంపదచేత అధికుడు. శాస్తా: తప్పుపనులను శిక్షించేవాడు. మునిః: సర్వధర్మాలూ మననంచేసినవాడు.

ఇవన్నీ గుణవాచక విశేషాలేకదా. ఇట్టి మహనీయ గుణాలన్నీ జాతిలో మలచి, కాని, చిత్రంతో రూపొందించి కాని బుద్ధమూర్తి ని స్థాపించడం అసాధ్యం. అందుకనే బౌద్ధ యుగంలోని తొలి శతాబ్దంలో పిండచిత్రాలను బుద్ధునికి సంకేతంగా ఉపయోగించేవారు. ఆ తరవాత మెళుకువతరాపాటు సూర్తిమంతుడైన శిల్పులూ, చిత్రకారులూ, భక్తులూ, ప్రజ్ఞులూ పోర్పుతో మననంచేసి చెక్కుతో ఆదర్శప్రాయమైన ఒక మూర్తిని కల్పించగలిగారు. ఆ మూర్తితో జాతీయతనుపద్రవరచనికి ప్రాముఖ్యంకలదు. ఆ మూర్తిలోఉట్టిపడే జ్ఞానమూ, ధ్యానమూ, సౌందర్యా, పోడిమీ, దయా, దాక్షిణ్యమూ, విలసనమూ, విభ్రాంతి, క్షమా, శాంతి, కారుణ్యమూ, కళ్యాణమూ. ఆదిర్యవ సీయమైన ఆధ్యాత్మిక అనుభూతినీ, ఆపారమైన ఆనందాన్నీ అందించే రూపాన్ని సాధించాయి శతాబ్దాలక్రమ ఫలితంగా శిల్పులూ, చిత్రకారా. బుద్ధుని ఆకృతి 'స్థిరత్వ' ఆంబడే సత్యతపాడి చిత్రణంకాదు. శిల్పుల అనేక శతాబ్దాల అధ్యయన మనాలఫలితంగా స్పష్టీకరణంచేంది బుద్ధుని సమగ్రమూర్తి అస్తిత్వానికి సారంగా తేలు చేడ్యమాన దివ్యమంగళ సుధాప్రకర్షమే మంకు సత్యక్షమయ్యే శ్రీఘనుని శ్రీమూర్తి.

## పుష్పపూజ

నవ్యగంధ సుధోపేతం ఏతం కుసుమ సంతతిం
పూజయామి మునీంద్రస్య సిరీపాద నఖోరుహా

మంచిరంగులూ, నానారకాల ఈ పుష్పులతో బుద్ధభగవానుని శ్రీపాదపద్మాలను పూజిస్తున్నాను.

## ధూపపూజ

గంధ సంభార యుక్తేన ధూపేన నాహం సుగంధినా
పూజయే పూజనీయ్యంతం పూజా భాజన ముత్తమం.

సువాసనగల ధూపంతో నేను పూజనీయుడైన బుద్ధభగవానునికి పూజచేస్తున్నాను.

## సుగంధిపూజ

సుగంధి కాయ వదన మనంత గుణ గంధినా
సుగంధి నాహం గంధేన పూజయామి తథాగతం

సుగంధంతో కూడిన శరీరమూ, ముఖమూ కలవాడూ, అనంతగుణ సుగంధంతో కూడిన వాడూ అన తథాగతుని సుగంధంతో కూడిన గంధంతో పూజిస్తున్నాను.

## దీపపూజ

సునిర్మల ప్రదీప్తేన దీపేన తమధంసినా
తథాగతదీపం సంబుద్ధం పూజయామి తమోనుదం

జ్ఞానాంధకారాన్ని పోగొట్టి మనకు తోవకూడా దీపంవలె భాసించే బుద్ధభగవానునికి నేను వికసించిన పొగొట్టే కైలదీపంతో పూజ చేస్తున్నాను.

## నైవేద్యం

అధివాసేతు నో భంతే భోజనం అతి కప్పితం
అనుకంపం ఉపాదాయ పరిగణ్హాతు ముత్తమం

ప్రభూ! నేను నివేదిస్తున్న ఈ ఉత్తమ ఆహారాన్ని అనుగ్రహించి గ్రహించవలసిన దని ప్రార్థిస్తున్నాను.

## పంచశీల

శీల అంటే సదాచారం అని అర్థం. బౌద్ధ గృహస్థులు పంచశీలను, అష్టశీలను పాటించ వలసి ఉంటుంది. నిత్యమూ పంచశీలా, అష్టశీలా ఉపవాసాన్ని పూర్ణిమ అమావాస్యలతిథులలో ఉపవాసమూ పాటించాలి.

1. పాణాతిపాతా వేరమణీ సిక్కాపదం సమాదియామి

నేను ప్రాణిహింసనుంచి విరమించే శిక్షను గ్రహిస్తున్నాను.

2. అదిన్నాదానా వేరమణీ సిక్కాపదం సమాదియామి

నేను దొంగతనంనుంచి విరమించేశిక్షను గ్రహిస్తున్నాను.

3. అబ్రహ్మచరియా వేరమణీసిక్కాపదం సమాదియామి

నేను అబ్రహ్మచర్యంనుంచి విరమించేశిక్షను గ్రహిస్తున్నాను.

4 ముసావాదా వేరమణీ సిక్కాపదం సమాదియామి

నేను అసత్యంనుంచి విరమించే శిక్షను గ్రహిస్తున్నాను.

5. సురా మేరయ మజ్జపమాదట్ఠానా వేరమణీ సిక్కాపదం సమాదియామి

నేను కల్లు సారాయి మొదలైన మత్తు పదార్థాల సేవనంనుంచి విరమించే శిక్షను గ్రహిస్తున్నాను.

## అష్టశీల

అష్టశీలను ఉపోశథశీల అని కూడా అంటారు.

1. పాణాతిపాతా వేరమణీ సిక్కాపదం సమాదియామి.

నేను ప్రాణిహింసనుంచి విరమించే శిక్షను గ్రహిస్తున్నాను.

2. అదిన్నాదానా వేరమణీ సిక్కాపదం సమాదియామి.

నేను దొంగతనంనుంచి విరమించేశిక్షను గ్రహిస్తున్నాను.

3. అబ్రహ్మచరియా వేరమణీసిక్కాపదం సమాదియామి.

నేను అబ్రహ్మచర్యంనుంచి విరమించేశిక్షను గ్రహిస్తున్నాను.

4 ముసావాదా వేరమణీ సిక్కాపదం సమాదియామి

నేను అసత్యంనుంచి విరమించే శిక్షను గ్రహిస్తున్నాను.

5. సురా మేరయ మజ్జపమాదట్ఠానా వేరమణీ సిక్కాపదం సమాదియామి

నేను కల్లు సారాయి మొదలైన మత్తు పదార్థాల సేవనంనుంచి విరమించే శిక్షను గ్రహిస్తున్నాను.

6. వికాల భోజనా వేరమణీ సిక్కాపదం సమాదియామి

నేను కాలభోజనంనుంచివిరమించేశిక్షను గ్రహిస్తున్నాను. (మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటలనుంచి మరునాడు సూర్యోదయానికి పూర్వం దాదాపు ఇరువుగంటలవరకూ పిక్షాటం అంటారు).

7. నచ్చ గీత వాదిత విసూకా దస్సన మాల విలేపన ధారణ మండన విభూసనట్ఠానా వేరమణీ సిక్కాపదం సమాదియామి.

నేను నాట్యగాన వాద్యాది వినోదాలనుంచి, మాలాభూషణధారణ సుగంధ లేపనాది శరీరశృంగారాలనుంచివిరమించే శిక్షను గ్రహిస్తున్నాను.

8. ఉచ్చాసయనా మహాసయనా వేరమణీ సిక్కాపదం సమాదియామి.

నేను ఉన్నతశయ్యా శయనంనుంచి విరమించే శిక్షను గ్రహిస్తున్నాను

## రోగమూ, చికిత్సా

దేవు డనేవాడు ఉన్నాడా ? ఉంటే అతడు ఎలాంటివాడు ? ఆత్మ అంటే ఏమిటి ? అది శరీరం కంటే భిన్నమైనదా ? ఈ ప్రపంచం శాశ్వతమా ? ప్రళయం వుందా?—ఇలాంటి వాటిని గురించి యోచిస్తూ, తన వగులకొట్టుకోవడం వల్ల ప్రయోజనం లేదు. మానవ జాతిని ఒక రోగం పీడిస్తూ వుంది. దానిపేరు దుఃఖం. దానిని చికిత్సచేసే ఉపాయం కోసం వెతకాలి. అదే ముఖ్యం. ఒకనికి విషబాణం గుచ్చుకొన్నప్పుడువైద్యునికోసం పోతూవున్న అతని స్నేహితులను చూచి రోగి ఇలా అంటా డనుకోండి : "ఆ వైద్యుడు ఎటువంటివాడు ? అతడు ఏ కులంవాడు ? అతడు పొడవైనవాడా ? పొట్టివాడా ? అతడు పల్లగా ఉంటాడా ? తెల్లగా ఉంటాడా ?

(మిగతా 7వ పేజీలో)

## శ్రీ సత్యనారాయణస్వామి సుప్రభాతము

శ్రీకరమ్మౌ అనంతలక్ష్మీ కటాక్ష
మంబుజాతమ్మై, నికోనమై వికాస
మందె, ఓ సత్యనారాయణా ! ప్రభూ ! శు
భప్రదా ! భవ్య మీ సుప్రభాతమయ్యా !

అన్నపరపురీవరమునందున్న రత్న
శైల శిఖరాన వసియించు స్వామి నీవు !
శీలములు పెంపుగన ధర్మపాలనమ్ము
చేతువట కృపామతి ! సుప్రభాతమయ్యా !

పావనము శ్రీతావనము దేవా ! త్వదీయ
పాదయుగ దర్శనమునకై వచ్చె లోక,
మాలయమున ప్రాంగణ మండపాల సాను
గీతములు ధ్వనించెడు ! సుప్రభాతమయ్యా !

జన్మజన్మాల పుణ్యాల సత్ఫలమ్ము
నిన్ను దర్శించు భాగ్యమ్ము, నీ వ్రతమ్ము
చేయుశక్తి మాకిచ్చి రక్షించు మార్త
భక్త చింతామణీ ! సుప్రభాతమయ్యా !

ఇల్లు నిల్లు నీ యాలయంబే గదయ్యా !
గుండె గుండె నీ వోలగం బుండుమయ్యా !
రత్నశైలస్థ సత్యనారాయణా ! ప్ర
పంచ శాంతిప్రదా ! సుప్రభాతమయ్యా !

మంగళము రమా హృదయాబ్జ భృంగ ! మౌని
మానసావాస ! కేశవా ! మంగళమ్ము !
మంగళము శేషశయనా ! సమగ్రశక్తి
నుంత ! సత్యనారాయణా ! మంగళమ్ము !

—శ్రీ వింజమూరి శివరామారావు

# సంస్కృతాంధ్రపాండితీసముద్రుడు శ్రీ గిడుగు సీతాపతిగారు

[illegible] యవయస్సు మీరిన తరువాత ఈ రోజుల్లో ఎనభై నాలుగు [illegible]డం దీర్ఘాయుర్దాయంక్రింద [illegible]ట్టి దీర్ఘాయుర్దాయంకాదు. మంచి [illegible]యం. తొంభై ఏళ్లు బ్రతికిన [illegible] వందేళ్లు బ్రతికిన వారుచేరా [illegible]న్నారు కాని, డెబ్బై ఏళ్లు దాటి [illegible]తితే చాలపట్టుగా వుంటుంది. అయినా [illegible]ందవేళ్లు బ్రతికిస్తే, దుఃఖపడకుండా [illegible]న్నాముగనుక, ఎనభై ఏళ్లు బ్రతికిస్తే, [illegible]ంటామా! మృత్యువంటే తప్పుకుండా దుఃఖం [illegible]స్తుంది. అందులో సమర్థుడైనవాడు, [illegible]పయోజకుడైనవాడు ఎవరు యింకా బ్రతికి [illegible]ంటే ప్రక్కన లోకోపకారం జరుగుతుందో, [illegible]యనుటేవారు చచ్చిపోతే దుఃఖంరాకుండా [illegible]ండదు. దుఃఖం కాకపోయినా మనుష్యులకు [illegible]స్టంవేస్తుంది గిడుగుసీతాపతిగారు వంటి [illegible]డు. వ్యావహారికభాషావాది. అనేక గ్రంథాల [illegible]వాసినవాడు తండ్రి అయిన రామమూర్తి [illegible]ంతులుగారి పేరు నిలబెట్టినవాడు. మంచి [illegible]ష్టమైన శరీరంగలవాడు శాంతుడు, [illegible]ర్యవంతుడు. భవ్యగుణాలు ఒకచోట వుండటం [illegible]త్రం చాలా అపూర్వమైన వ్యవహారం. [illegible]లుగుభాషతో ఆయన పాండిత్యం నిరవధిక [illegible]ని చెప్పవచ్చును. సంస్కృతంలో కూడా [illegible]లాగట్టినవాడు. సంస్కృతంలో కవిత్వం [illegible]వాడాడు. ఆ కవిత్వం చాలాధురంగా [illegible]ంది. ఆయనకు సంగీతంతో సరియగు [illegible]ధి. ఇదివరకే ఆయనకి పుష్ప ప్రతిష్ఠ [illegible]ంటే, పదిరెట్లు ప్రతిష్ఠ లభించడానికి కారణంకల గౌరవ్య ముంది.

ఇలా మనదేశంలో పాండిత్యవేత్తలు మనకు [illegible]పుర్లవుంటే, వారి చుట్టూరంలో వారు [illegible]ందుకుగల్గిన తీర్పు ప్రతిష్ఠలు పొందకుండా [illegible]న్నారు, కీర్తిశేషులైన శ్రీ వేలూరి శివరామ [illegible]గారు వారిలో ఒకరు. నేడు వీరొకరు, [illegible]తో ఒక మహాపురుషుడు [illegible]గడం, వారిని గురించి ప్రతికీ [illegible]న్నవారు కొన్ని స్మారకవాక్యాలు వ్రాయడం— [illegible]ది పరిపాటి అయిపోయింది. ఈ సందర్భంలో [illegible]పిస్తుంది! సీతాపతిగారికి నాకూ గల పరి [illegible]యం కొంతవైపే తప్పులేదు.

1926 — ఆ ప్రాంతాలలో నేను [illegible]ముడుట కలుసుకున్నాం. కలుసుకున్నది పుణ్య [illegible]ంగ్లీషుక్షేత్రంలో. అప్పుడు ఒక సుప్రసిద్ధ పరి [illegible]ధక సుందరసభ జరిగింది. తరువాతనే [illegible]నేను గిడుగురామమూర్తి పంతులుగారి అమ్మ [illegible]యాయలలో ఒకడను. సీతాపతిగారు వారి [illegible]మారులు. వారి అంటే వారు. అప్పుడు [illegible]రపురం బరిస్సాలో చేరాలయ్య ఉత్సవమ్ము [illegible]నాయి. ఈ తండ్రి కొడుకులు ఆ ఉత్సవ [illegible]నికి వ్యతిరేకం. అందుచేత వీరంటే [illegible]తిగారుకు. ఆ సుముహూర్తంగలో నాలుగురోజు [illegible]న్నాను. వక్తృత్వ పోటీలన్నిటిలో నాకు [illegible] పోటీలో బంగీపేటింది. ఇంకా చిమ్మటి. [illegible] నాలుగుగంటలు కవిత్వాలు — చరిత్రపరి [illegible]మీద్దరం ఎప్పుడు [illegible]ముకున్నా, నేనంటే ఆయనకు ఆ తొలిరాటో అభిమానం. ఆయన [illegible]నంటే నాకు మొట్టమొదటి రామమూర్తి పంతులుగారి కుమారుడే గౌరవం, తర్వాత ఈయనే కూడా అంత [illegible] అని గౌరవం. సీతాపతిగారు [illegible]సాధుగుణాలే ఎన్ని [illegible] చెప్పడానికి పిల్లేదు.

కోడి కూస్తుంది. నా పద్యాలు నేను చదవడం. ఆయన తప్పులుంటూపుండటం. నేను సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథాలలోని ప్రయోగాలు చూపిస్తూపుండటం. నా చిద్విలాసపు నా జ్ఞాపక శక్తి భయపడు తల్చుకుంటే నాకే ఆశ్చర్యం వస్తుంది. వేలకొలది శ్లోకాలు, పద్యాలు కంఠస్థంగా వస్తుంది. అది సీతాపతిగారికి, నాకూ పరిచయం.

నేను విద్యార్థి. కవిని. బహుప్రయోగ ప్రియుడ్నా దక్షుడ్ని పరి కవినిచేసేవాడ్ని. సీతాపతి గారికి నేనంటే ఒకమమకారమ్మూ, ప్రేమా కలిగేది. అక్కడనుండి వర్లాకిమీది వెళ్లాం. శ్రీరామమూర్తి గారింట్లోనే భోజనం, శ్రీరామమూర్తి పంతులుగారు చేసిన పరిశోధన వారి యింట్లో ఒక పెద్దగదిలోవున్నది. దీనిని దూరదానికిసందులేదు. సీతాపతిగారు ఆగదినాకుచూపించి, "ఇదిగో! మా నాయనగారి పరిశోధన, నీకంటకావలిస్తే, అంతతీసుకో!"— అన్నారు.

అది ప్రపంచప్రసిద్ధమయిన. వారు హైదరాబాద్ వచ్చినప్పుడు, పదరాజులోనూ, అక్కడ యా దుర్భరంగా కలుసుకోవడమేతప్ప, ఎక్కువమాటాడడంగాని వేళలుకేవు. కాని ఆయనకు నా తొలిపాటే అభిమానం. ఆయన [illegible]నంటే నాకు మొట్టమొదటి రామమూర్తి పంతులుగారి కుమారుడ్నే గౌరవం, తర్వాత ఈయనే కూడా అంత [illegible] అని గౌరవం. సీతాపతిగారు [illegible]సాధుగుణాలే ఎన్ని [illegible] చెప్పడానికిపిల్లేదు.

అప్పుకవియానికి పీఠిక మొదలు, మూడు నాలుగేళ్లక్రింద బహుమతి సంపాదించిన చందోగ్రంథంవరకు ఆయన ఆంధ్రచందః ప్రపంచంలో అనంతమైన పని చేసినవాడు. ఆంధ్ర వాఙ్మయంలో ఆయనకు తెలియని శబ్దం ఏదీ లేదు. శతాబ్దంలో పిండచిహ్నాలను బుద్ధునికి సంకేతంగా ఉపయోగించేవారు. ఆ తరవాత మెళుకువతరాపాటు సూర్తిమంతుడైన శిల్పులూ, చిత్రకారులూ, భక్తులూ, ప్రజ్ఞులూ పోర్పుతో మననంచేసి చెక్కుతో ఆదర్శప్రాయమైన ఒక మూర్తిని కల్పించగలిగారు. ఆ మూర్తితో జాతీయతనుపద్రవరచనికి ప్రాముఖ్యంకలదు. ఆ మూర్తిలోఉట్టిపడే జ్ఞానమూ, ధ్యానమూ, సౌందర్యా, పోడిమీ, దయా, దాక్షిణ్యమూ, విలసనమూ, విభ్రాంతి, క్షమా, శాంతి, కారుణ్యమూ, కళ్యాణమూ. ఆదిర్యవ సీయమైన ఆధ్యాత్మిక అనుభూతినీ, అపారమైన ఆనందాన్నీ అందించే రూపాన్ని సాధించాయి శతాబ్దాలక్రమ ఫలితంగా శిల్పులూ, చిత్రకారా. బుద్ధుని ఆకృతి 'స్థిరత్వ' ఆంబడే సత్యతపాడి చిత్రణంకాదు. ఏదీ ఒక సమయంలోని భంగిమలు చుట్టుప్రక్కల తీరు స్నాపషాట్ ఫోటోచిత్రంకాదు. శిల్పుల అనేక శతాబ్దాల అధ్యయన మననాలఫలితంగా స్పష్టీకరణంచేంది బుద్ధుని సమగ్రమూర్తి అస్తిత్వానికి సారంగా తేలు చేడ్యమాన దివ్యమంగళ సుధాప్రకర్షమే మంకు సత్యక్షమయ్యే శ్రీఘనుని శ్రీమూర్తి.

## బుద్ధారాధన

తనాడు తొలుదుల హీనయానులపలెనే బుద్ధమూర్తికి పుష్ప ధూప దీపాలతో అరాధన చేస్తున్నారు.

"నమో తస్స భగవతో అరహతో
సమ్మా సంబుద్ధ స్స
అద్ధతురు సమ్యక్బుద్ధుడైనట్టి ఆ భగవానునికి నమస్కారం.

వక్రోక్తి ప్రధానమైన వాక్చమత్కృతిని మాదాలంటే క్రీ.శ.లో చూడాలి. ఒక్కొక్కఆడకూతురు అత్త, తోడికోడలు మొదలైన శత్రువర్గం వారిమీద వాగ్బాణాలు గుప్పించేటప్పుడుగాని, భర్త, పదినలు, మరదళ్లు—మొదలైన వరసైన వాళ్లమీద పరిహాసపు పూల జల్లులు కురిపించే టప్పుడుగాని చూపించే వ్యంగ్య వైభవానికి అంతు ఉండదు. కుంతకుడికి వక్రోక్తి, ఆనందవర్ధనుడికి వ్యంగ్యాన్ని చెప్పగల దిట్టలు క్రీ.శ. ఐదు గురుభక్తులలోకూడురంచెలు పడిపోవడం పిల్ల నేనా పాలాలలోఈవక్రోక్తి వ్యంగ్యోక్తులు అపరకాళిదాసులవి. ఆమె పాటమాటలలోపంచదులు చిందించగల జాణ. అంతటి మాటకారి మగువ సాహిత్య ప్రపంచంలోనూ కనుపించదు, వాస్తవిక ప్రపంచంలోనూ కనుపించదు. అసూయా ప్రియంపదలు, నిందోక్తి చతురోక్తులు, వరూధినీ దిమయంతులు — ఎవరూ దాపదితో మాటలో పోటీకి రాగల వారు తేరు.

ఆమె నాలుక రెండువైపులా పదునుగల కత్తి వంటిది. 'మాట నొరిదానిది' అని ఆమె తాతే చెప్పుకొంటుంది. ఆమెకాలం లోటిపించింటుంటే చాలు, చిన్నా పెద్దా అని మాదక, శత్రు మిత్ర భేదంలేక అరి అందరికీ ఎదురాడా పడ్డ స్తుంది. బాలత కథా ప్రధాన పురుషుల్లో ఆమె వాగ్బాణాలకు గురికా వారు లేరు — వారుకు తదనివారు ఉన్నాడెవో గాని. మాట పడి పూరుకుంటే స్వభావం కాదు ఆమెది. పట్టితేసిఎ బాకీ తీర్చుకోవటంలో ఆమె ఒక్కొక్కసారి పొద్దులు అతిక్రమిస్తుంది కూడా. అభిమానం, స్వాభిమానం, పట్టుదల, ద్వేషం, క్రోధం, ధైర్యం, శక్తి, యుక్తి, ఉపయుక్తి, రహస్యం, ప్రతీకార వాంఛా, బిడ్డ, ప్రేమా, దయా, గౌరవం — అన్నీ ఆమెలో పెంయగానే ఉన్నవి. ఈ గుణాలన్నీ ఒక్కొక్కటీ విపరీతంగా చెప్పుకోదగ్గవే. నా నాస్తికత్వానికి ఆమెగారి వ్యంగ్య వైభవోక్తి కంటె, సుతర్కి కోణాలుంటే కాదు. తీవ్ర తగలబెట్టటం, కూడుకూడదంటే నిలవడక పోవటం, అంతఃపుర కాంతను — వీళ్ల వస్త్రాన్ను — జాట్టుపట్టి లాగి సభ కీడవటం, వస్త్రాలు ఒలవటం, తొడమీదపడం, అరణ్యాలకు తోలటం, అక్కడికూడా సుఖంగా ఉండ నీయక వెంటాడటం — శిక్షా, ఇంకా శిక్షా చెప్పినట్లయింది. ఎంతకే అజ్ఞాతవాసంగా కాక, పూర్వదయంతోని బాధ ఎంతటిని చేర్చి వ్యాఖ్యాన ప్రాయంగా హృదయంలోకి దూసుకు పోయేటట్లు వ్యంజనచేయటం పెరుగుంది. ఇక్కడ యుధిష్ఠిర శబ్దం సాభిప్రాయంగా ప్రయోగించబడింది. యుద్ధంలో స్థిరత్వం గలవాడు—అనే అర్థంగల యుధిష్ఠిర శబ్దం యుద్ధం అంటే వెదిరిపోతున్న ధర్మరాజుకు నేతికీరకాయ లాంటి పేరే అని హేళనగర్భితమై ఉంది.

'తనయులనపడ్డ బన్నములు దమ్మునెపైగల
కూర్మి చేర్మి నీ
జనపతి పైపడున్న' యది సమ్మసి,
రాజ్యము పాలు లేక తి
ఆ కొనుబాయుగల్గినవి అంగనిపెట్టగె?
చాలదైరి నీ
కనుగొకొ, పాపలేని యని యూదరె
లోకులువారు కేవుడా!'

'ధర్మరాజుకు తన తమ్ముడు — అంటే దుర్యోధనుడు — విరాట ఎంతో ప్రేమ. కాని కలు కున్న పెద్దాలమీద లేదు' అని ఆమె విమర్శ. 'అది చక్కనిది' అంటే — ఇంతకంటె ఏమికిమాటన పని లేదు అని అర్థం. 'తీరున కొడవాటు గలిగిన' అన్నచోటగల 'తీరునకు' అన్నమాట ఎంతైనా జీవశక్తిగలది. తెలుగు పలుకుబడిమీద ఎంతో అధికారం గల వాళ్లు మాత్రమే ఇలాంటి ప్రయోగాలుచెయ్య గలరు. అందులోనూ ఆడదాని నోటికి ఒచ్చి నంతగా తమాటా మగవాటి నోటికి ఒచ్చిదు.

(మిగతా రేక పేజీలో)

# వేమన వ్యక్తిత్వము

శ్రీ సూతలపాటి గంగాధరం

ప్రతిభ వ్యక్తిత్వం అతని అభిరుచులూ, ఆలోచనలూ, ప్రవర్తన మొదలైన వన్నీ మీద ఆధారపడి వుంటుంది. ఇవి అన్నీ కూడా శారీరక, మానసిక, దైవిక, సాంఘిక గత మూర్తి ఉంటాయి. వీటన్నింటి వల్ల శరణ సమన్వయం సాధించుటమనే అతని 'వ్యక్తిత్వ' మంటున్నాము.

ఈ లోకంలో ఎంతమంది వ్యక్తులున్నారో అన్ని వ్యక్తిత్వాలున్నాయనగంలో సందేహం లేదు. ఒకరికి—మరొకరికి వ్యక్తిత్వంలోని కొన్ని భాగాలతో పోలికలుండవచ్చు. పరస్పర వైరుధ్యాలుండవచ్చు. కాని, రెండు వ్యక్తిత్వాలు అద్వితం వికాసతగా ఉండటం అసంభవం.

వ్యక్తిగా వేమన్నని పూహించాలంటే భయం వేస్తుంది. అతని జీవితం ఎంత విచిత్రమైనదో అంత ప్రమాదకరమైనది. ఎంత ప్రమాదకరమైనదో అంత విలువైనది. వేమన్న జీవితానికి దూరంగా నించున్నట్టే ఉంటాడు. జీవితంలో తిరుగుతూ ఉంటాడు. జీవితాన్ని చూచి పరిహసిస్తున్నట్టే ఉంటాడు. అంత ప్రేమిస్తుంటాడు. మానవత్వాన్ని 'కలుకన చేసినట్టే ఉంటాడు. అంత విలువ ఇస్తూ ఉంటాడు. ఈ గుణం ఏ వ్యక్తిలో ఉంది? అలాంటి వ్యక్తి వ్యక్తిత్వాన్ని చిత్రించడానికి పూనుకోవడం సాహసంకాక మరేమవుతుంది?

'యోగిరాజావో? కవిరాజావో? నవిరువు ! మా యతి గణాలు ప్రియమైనవి? ఈ యతి గణాలో?, భూతియో—గీతియో ప్రీతి? చేతిలోని, దాత్మతోధ్యుతమైనవి? కవితాస్రుతమ్ము జదలు—పులితోలు—భూతియు— కక్షపాలలు పదిలక్షలు ధరించి మోక్షం వోచుకోక మోక్ష చేటుగా తిరిగినవాడు మాత్రం కాదు. వీటన్నిటికీ అతీతుడైన యోగి! సహజ వాతావరణం

(మిగతా 6 వ పేజీలో

# పాంచాలి వాక్చాతుర్యం

శ్రీ చన్నాప్రగడ తిరుపతిరావు

వక్రోక్తి ప్రధానమైన వాక్చమత్కృతిని మాదాలంటే క్రీ.శ.లో చూడాలి. ఒక్కొక్కఆడకూతురు అత్త, తోడికోడలు మొదలైన శత్రువర్గం వారిమీద వాగ్బాణాలు గుప్పించేటప్పుడుగాని, భర్త, పదినలు, మరదళ్లు—మొదలైన వరసైన వాళ్లమీద పరిహాసపు పూల జల్లులు కురిపించే టప్పుడుగాని చూపించే వ్యంగ్య వైభవానికి అంతు ఉండదు. కుంతకుడికి వక్రోక్తి, ఆనందవర్ధనుడికి వ్యంగ్యాన్ని చెప్పగల దిట్టలు క్రీ.శ. ఐదు గురుభక్తులలోకూడురంచెలు పడిపోవడం పిల్ల నేనా పాలాలలోఈవక్రోక్తి వ్యంగ్యోక్తులు అపరకాళిదాసులవి. ఆమె పాటమాటలలోపంచదులు చిందించగల జాణ. అంతటి మాటకారి మగువ సాహిత్య ప్రపంచంలోనూ కనుపించదు, వాస్తవిక ప్రపంచంలోనూ కనుపించదు. అసూయా ప్రియంపదలు, నిందోక్తి చతురోక్తులు, వరూధినీ దిమయంతులు — ఎవరూ దాపదితో మాటలో పోటీకి రాగల వారు తేరు.

ఆమె నాలుక రెండువైపులా పదునుగల కత్తి వంటిది. 'మాట నొరిదానిది' అని ఆమె తాతే చెప్పుకొంటుంది. అవకాశం దొరికిందంటే చాలు, చిన్నా పెద్దా అని మాదక, శత్రు మిత్ర భేదంలేక అరి అందరికీ ఎదురాడా పడ్డ స్తుంది. బాలత కథా ప్రధాన పురుషుల్లో ఆమె వాగ్బాణాలకు గురికా వారు లేరు — వారుకు తదనివారు ఉన్నాడెవో గాని. మాట పడి పూరుకుంటే స్వభావం కాదు ఆమెది. పట్టితేసిఎ బాకీ తీర్చుకోవటంలో ఆమె ఒక్కొక్కసారి పొద్దులు అతిక్రమిస్తుంది కూడా. అభిమానం, స్వాభిమానం, పట్టుదల, ద్వేషం, క్రోధం, ధైర్యం, శక్తి, యుక్తి, ఉపయుక్తి, రహస్యం, ప్రతీకార వాంఛా, బిడ్డ, ప్రేమా, దయా, గౌరవం — అన్నీ ఆమెలో పెంయగానే ఉన్నవి. ఈ గుణాలన్నీ ఒక్కొక్కటీ విపరీతంగా చెప్పుకోదగ్గవే. నా నాస్తికత్వానికి ఆమెగారి వ్యంగ్య వైభవోక్తి కంటె, సుతర్కి కోణాలుంటే కాదు. తీవ్ర తగలబెట్టటం, కూడుకూడదంటే నిలవడక పోవటం, అంతఃపుర కాంతను — వీళ్ల వస్త్రాన్ను — జాట్టుపట్టి లాగి సభ కీడవటం, వస్త్రాలు ఒలవటం, తొడమీదపడం, అరణ్యాలకు తోలటం, అక్కడికూడా సుఖంగా ఉండనీయక వెంటాడటం — శిక్షా, ఇంకా శిక్షా చెప్పినట్లయింది. ఎంతకే అజ్ఞాతవాసంగా కాక, పూర్వదయంతోని బాధ ఎంతటిని చేర్చి వ్యాఖ్యాన ప్రాయంగా హృదయంలోకి దూసుకు పోయేటట్లు వ్యంజనచేయటం పెరుగుంది. ఇక్కడ యుధిష్ఠిర శబ్దం సాభిప్రాయంగా ప్రయోగించబడింది. యుద్ధంలో స్థిరత్వం గలవాడు—అనే అర్థంగల యుధిష్ఠిర శబ్దం యుద్ధం అంటే వెదిరిపోతున్న ధర్మరాజుకు నేతికీరకాయ లాంటి పేరే అని హేళనగర్భితమై ఉంది.

'తనయులనపడ్డ బన్నములు దమ్మునెపైగల
కూర్మి చేర్మి నీ
జనపతి పైపడున్న' యది సమ్మసి,
రాజ్యము పాలు లేక తి
ఆ కొనుబాయుగల్గినవి అంగనిపెట్టగె?
చాలదైరి నీ
కనుగొకొ, పాపలేని యని యూదరె
లోకులువారు కేవుడా!'

'ధర్మరాజుకు తన తమ్ముడు — అంటే దుర్యోధనుడు — విరాట ఎంతో ప్రేమ. కాని కలు కున్న పెద్దాలమీద లేదు' అ